

Здійснивши аналіз психолого-педагогічної літератури, маємо змогу констатувати, що поведінка користувача інтернету, яка має ознаки узалежнення, є сигналом для оперативного втручання. Хоч нині інтернет-залежність не визнається особливим захворюванням, адже не існує офіційного психологічного чи психіатричного діагнозу: «інтернет-залежність», у порівнянні із залежностями від алкоголю чи наркотиків, однак залежність від Інтернету не меншою мірою шкодить емоційному та фізичному здоров'ю людини. Як зазначає К. Янг, залежність від мережі визначається, насамперед, «сумою втрат в істотних сторонах буття». Іноді надмірне захоплення Інтернетом стає причиною серйозних проблем. Нездатність контролювати перебування у віртуальному світі може викликати звільнення з роботи, виключення з вузу, розлучення, навіть самогубство.

Тому вкрай необхідно вчасно виявляти прояви адикції та застосовувати профілактичні методи для кращої боротьби з проблемою.

Література

1. Бочкарева Н.Л., Леонова Л.Г. Вопросы профилактики аддиктивного поведения в подростковом возрасте. Психология зависимости. Минск: Харвест, 2004. С. 449–501.
2. Вакуліч Т.М. Психологічні чинники запобігання інтернет-залежності підлітків. 2006. 20 с.
3. Гавришак Л. І. Інтернет-залежність як чинник девіантної поведінки. Проблеми загальної та педагогічної психології: зб. наук. пр. 2011., ч. 5. С. 56-63.
4. Гуревич Р.С., Козьор М.М., Опушко Н.Р. Діти та інтернет: деякі проблемати шляхи їх вирішення. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: Зб. наук. праць. Випуск 54 / редкол. Київ-Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2019. С. 25-30.
5. Жданова І.А. Вплив новітніх інформаційних технологій на поширення нехімічних залежностей серед підростаючого покоління. Соціальна робота в Україні: теорія і практика. 2008. № 4. С.114-129.
6. Калашнікова Л. В. Інтернет як невід'ємна віртосоціальна практика сучасного інформаційного суспільства. Нова парадигма. Філософія. Політологія. Соціологія: журнал наук. праць. Київ : Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2010. Вип. 97. С. 234-242.
7. Мілютіна К.Л. Користування комп'ютером як задоволення базових потреб у підлітковому віці. Психологічна газета. № 8. С. 29-31.
8. Опушко Н.Р. Гендерно-вікові аспекти інтернет-залежності серед молоді. Матеріали ІІ Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Особистісно-професійний розвиток майбутнього вчителя». Вінниця, «Твори», 2018. С.165-168.

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ З ВАЖКОВИХОВУВАНИМИ ШКОЛЯРАМИ

**Артемчук А.
Студентка факультету філології
й журналістики імені Михайла Стельмаха
Науковий керівник – доц. Волошина О. В.**

У загальноприйнятому розумінні до важковиховуваних належать фізично здорові діти, у поведінці яких спостерігаються неорганізованість, недисциплінованість, хуліганство, правопорушення, опір виховним впливам.

Педагогічний словник тлумачить «важковиховуваність» як «свідомий або не-свідомий супротив дитини цілеспрямованому педагогічному впливу, викликаний найрізноманітнішими причинами, включаючи педагогічні прорахунки вихователів, батьків, дефекти психічного та соціального розвитку, особливості хара-

ктеру, інші особистісні характеристики учнів, вихованців, що ускладнюють соціальну адаптацію, засвоєння навчальних предметів і соціальних ролей» [1, с. 27].

Для важковиховуваних дітей характерні такі особливості поведінки:

а) неправильно сформовані потреби – матеріальні потреби переважають над моральними; більшість матеріальних потреб носить аморальний характер: для їх задоволення використовують засоби, які не відповідають нормам моралі (тютюнопаління, вживання алкоголю, наркотиків, крадіжки), що призводить до деградації особистості;

б) у частини цих дітей не розвинені соціально-політичні потреби;

в) важкі діти прагнуть до спілкування з подібними собі, перебувають поза зв'язками з постійними учнівськими колективами;

г) недостатньо розвинена потреба у пізнанні навколишнього світу; погано навчаються, не володіють методами пізнавальної діяльності;

д) переключені естетичні потреби;

е) нерозвинена, засмічена вульгаризмами, жаргонною лексикою мова;

є) спостерігається непослідовність, суперечливість у поглядах і переконаннях;

ж) відсутні чіткі уявлення про норми поведінки, обмежені почуття відповідальності за свої вчинки;

з) вкрай обмежені інтелектуальні інтереси; перевага утилітарних інтересів над духовними позбавляє цих учнів перспективи розвитку, інтелектуального та морального вдосконалення;

и) приховують свою діяльність від батьків, учителів та однокласників.

Робота школи з «важкими» учнями носить системний характер. Діяльність соціально-психологічної служби є невід'ємною частиною здійснення навчально-виховного процесу в закладі. Вона сприяє формуванню правового світогляду учнів, який включає систему теоретичних поглядів на правила та норми поведінки в суспільстві, навичок правомірної та відповідальної поведінки школярів, вихованню непримиренності до протиправної поведінки однолітків, розвитку соціальної активності учнів.

Соціально-психологічна служба школи у роботі з важковиховуваними учнями враховує особистісно-орієнтовані принципи: безумовне прийняття дитини; розуміння психічного розвитку підлітка і його самопочуття; бачення реальних можливостей кожного учня, а не пред'явлення йому завищених вимог; прояв гнучкості в виховній тактиці, яка повинна бути підпорядкована індивідуальним особливостям дитини, а не особистісним поглядам, звичкам та настроям; повага до особистості дитини; готовність до «діалогу на рівних» [3, с. 56].

Корекція особистості вимагає застосування індивідуалізованих методів виховання, які відповідають психологічним особливостям дитини. Вона ґрунтується на ретельному вивченні особливості учня, діагностування його сильних і слабких сторін, постійному аналізі результатів корекції.

Ефективність корекції визначається передусім особистістю самого вихователя, його ставленням до учня, зацікавленістю в його долі, стилем спілкування з дітьми. Іншою умовою успіху є залучення до неї самого вихованця, опора на його самосвідомість. Завдяки цьому забезпечується справжня перебудова його внутрішнього світу, а з ним і його поведінки.

Викорінення недоліків у поведінці учня вимагає застосування гальмуючих прийомів (попередження, наказ, засудження, покарання тощо). Формування позитивних якостей відбувається за допомогою стимулюючих прийомів, таких, як організація успіху, прояв уваги, турботи, прохання, заохочення та ін.

Мета корекційної роботи визначається причинами, що зумовили те або інше відхилення у поведінці учня. Тому корекція завжди починається із з'ясування причин того, чому саме так веде себе школяр. Причини відхилень у поведінці часто криються у стилі спілкування самого вихователя. Наприклад, авторитарний стиль породжує у дитини невпевненість у собі, несамостійність, негативізм та ін. Тому діагностику відхилень педагогу слід починати з аналізу власного стилю спілкування, дій інших вихователів і тільки потім шукати причини у психічних особливостях учня.

На наступному етапі корекційної роботи вихователь організує життєві обставини учня, аби той під їхнім впливом здійснив ряд вчинків. Для цього треба віднайти діяльність, відповідну до можливостей школяра, в якій він зміг би проявити себе, пережити почуття успіху. Педагог розробляє засоби залучення школяра до цієї діяльності, тактику взаємодії з ним. Водночас вихователь оптимізує його становище в колективі учнів, створює умови для прояву позитивних якостей, правильної оцінки його оточенням.

Початкова поведінка «важкого» учня неадекватна, нераціональна та безвідповідальна. Він намагається задовольнити свою потребу у самоствердженні, але використовує для цього неадекватні способи. Тому важливо допомогти учневі усвідомити відповідальність за свою поведінку («Подумай, що ти робиш, які наслідки матиме твоя поведінка для тебе самого і для інших, чого ти таким чином насправді досягнеш?»). Отже, головне у роботі з «важким» учнем – допомогти йому стати розсудливим та емоційно врівноваженим, розробити план самовдосконалення.

У. Глассер визначив сім етапів корекційної роботи з «важкими» підлітками, послідовна реалізація яких дозволяє розвинути у них відповідальність, самоконтроль і позитивну поведінку.

1. Спочатку слід налагодити позитивні стосунки з учнем, для чого необхідно поставитися до нього з симпатією і увагою, виявити щире турботу, зацікавлене ставлення. Поведінка учнів відхиляється від норми не тому, що в них порушена психіка, просто вони зробили неправильний вибір. Але вони не зможуть змінити його або поставитися до нього більш відповідально, якщо не відчуватимуть зацікавленого, доброзичливого ставлення з боку вихователя.

2. Забути про минуле учня й основну увагу зосередити на його теперішній поведінці. Для того щоб налагодити контакт із учнем, вчитель повинен зрозуміти, що, незважаючи на минулі невдачі, він може домогтися успіху тепер. Невдаха назавжди залишиться невдахою, якщо вчителі будуть так чи інакше нагадувати йому про минуле. Необхідно зосередити увагу на сьогоднішніх проблемах дитини, звертаючись до минулого тільки в пошуках позитивного. Забувши про минулі невдачі дитини, учитель тим самим заохочує її випробувати свої сили тепер.

3. Спонукаючи учня до оцінювання власної поведінки, допомогти йому з'ясувати, сприяє чи заважає вона йому. Якщо учень сам не переконається в тому, що причина невдач – його власні дії, і як і раніше буде впевнений у своїй правоті, ніхто не зможе йому допомогти. Тому необхідно домогтися від нього самооцінки власної поведінки з тим, щоб він почав сумніватися в її доцільності.

4. Допомогти учневі у пошукові альтернативних поведінки. Якщо він не може зробити цього сам, йому має допомогти вчитель. Наприклад, якщо учень постійно розмовляє на уроці заважає іншим, учитель може разом із ним подумати, куди його пересадити, щоб він зміг контролювати свою поведінку. Цей простий вихід, знайдений разом із учнем, допоможе йому зосередитися. Самостійно оцінюючи свою поведінку, учень приймає рішення й у такий спосіб вчиться відповідальності.

5. Доцільно взяти з учня зобов'язання про виконання розробленого плану самовдосконалення (звичайно, план повинен бути реальним). Після критичного аналізу своїх дій учень має прийняти певні зобов'язання щодо виправлення своєї поведінки.

6. Не пробачати учневі невиконання взятих ним зобов'язань. Після того як учень оцінив свої дії і дав слово поводитися по-іншому, ніщо не може виправдати невиконання взятого на себе зобов'язання. Учитель ні в якому разі не повинен прощати недотримання власного слова. Якщо він прийме виправдання, то втратить довіру, оскільки дитина зрозуміє: насправді учителю все одно. Довіря зникає, тому що порушення зобов'язань завдає шкоди самій дитині. А довіряти вона може лише тому, хто не дозволяє їй заподіяти собі шкоди. Вчителі, яким доля дитини справді не байдужа, не приймають виправдань.

7. Бути жорстким, вимогливим, але не вдаватися до покарань. Головне – ні в якому разі не відмахуватися від учня, не втрачати віри в нього. «Важкі» учні, як правило, неадекватно оцінюють свої можливості. Їхня реакція на невдачі має суто емоційний характер і позбавлена логіки. Вони самотні і тому потребують щирої уваги доброзичливих, небайдужих наставників, які б допомогли проаналізувати свої вчинки, вибрати правильну лінію поведінки й обов'язково реалізувати свій вибір.

Школа, як один із найбільш значущих у житті дітей соціальних інститутів, відіграє важливу роль у вихованні майбутнього покоління. Педагогічний колектив загальноосвітніх закладів у тісній взаємодії і порозумінні з батьками, у комплексній та цілеспрямованій роботі повинні працювати над проблемою важковиховуваних дітей і в них є всі шанси на успіх. Батьки мають бути зацікавленими і обізнаними вжитті своїх дітей, приділяти їм більше уваги. Появі важковиховуваних та педагогічно занедбаних дітей має перешкоджати своєчасна профілактична робота класного керівника чи соціального педагога з дітьми групи ризику та їх батьками.

Література

1. Бондарчук О. І. Психологія девіантної поведінки. Київ : МАУП, 2006. С. 33–62.
2. Зайченко М. В. Інструментарій соціального педагога. Київ: *Шкільний світ*, 2011. С. 114–116.
3. Капська А. Й Соціально-педагогічна робота з проблемними сім'ями. Тернопіль: Астон, 2010. С. 56–72.
4. Полякова О. М. Важковихованість : сутність, причини, реабілітація. Суми: Сум. ДПУ ім. А.С.Макаренка, 2007. С. 45–86.
5. Харченко С. Я. Робота соціального педагога з дітьми девіантної поведінки. Харків: Вид. група «Основа», 2012. С. 32–37.